

ЧИТАЛИЩЕ ПРОСВЕТА 1898 - с. ПАТРЕШ

I. ОСНОВАВАНЕ

Килийното училище като предшественик на читалището

Векове наред килийните училища са единствените просветни огнища в българските селища. Първоначално килийни училища се разкриват в манастирите и метосите, а по-късно – по селата и градовете. Децата изучават в тях славянската азбука и черковните книги: псалтир, часослов, окоих и апостола. Пазейки ревностно своя език, бит и традиции, българите в с.Патреш основават свое българско килийно училище около 1835 г. Децата са учили в къщите на двамата свещеници поп Марко Банов Иванов и поп Марин Петков Гунчев.

Първият светски учител е даскал Иван от Тревненско, а след него синът му Гавраил от 1840 г. Те обучават децата в зимника на Васил Ангелов Колаксьзов. От 1850 до 1857 г. други къщи, които служат за училища са на Хаджиевлу, където учителства даскал Христо Георгиев от с. Лесичери и къщата на Телбизовлу, където учител е Димитър Цанев Троянски. Христо Георгиев служи едновременно и като певец в църквата, а Димитър Цанев Троянски работи най-дълго в с.Патреш от 1850 до 1860 г.). Той се проявява като много способен учител, известен и в околните села. Обучава много ученици не само от Патреш, а и ученолюбиви младежи от други села. Такива са например: Колю Иванов Гюзеля от с.Коевци, по-късно преселник в Павликени. Негов внук е световно известният български оперен певец Николай Н.Гюзелев. Друг ученик е Панайот Иванов от с.Бутово (по-късно става свещеник), Петър Николов Драганов от с.Дичин (учител и свещеник). През 1876 г. участва в битката при Дряновския манастир, емигрира в Румъния и Русия, като опълченец осветява Самарското знаме.

През 1877/1878 г.настъпва дългоочакваната свобода. Развитието на учебното дело в с.Патреш продължава. Създадената през епохата на Възраждането просветна традиция се запазва и усъвършенства.

Стремежът на българина към образование, жаждата за знания намира израз в създаването на читалищата. Изградени през епохата на Възраждането, читалищата се превръщат в истински културни средища, в любимо място за всеки патриот. Читалищата са училища за възрастни, където се четат вестници, списания, говори се за политика.

„Селските читалища се създават 13 години след първите, появили се в градовете Свищов, Лом и Шумен (читалища), 1856-1869, но те будят очарование и възхищение...“. (Кондарев, Н.Ст.Сираков и П.Чолов, *Народните читалища в България*, т.1, с.42, С.1972 г.)

Читалище „Полска обширност“ – център на активна просветна дейност и прикритие на революционната борба в селото

Читалището в нашето село е основано в началото на 1873 г.

„Село Патреш. Ученолюбивите господа: П.Марин, Мъстислав Иванов, дядо Стоян Петков, Панайот Иванов и Т.Ганчев из Върбовка – учител, благоволиха да подарят едногодишно течение „Училище“ и други книжки на читалището им „Полска обширност“. (Сп. „Училище“, год.III, кн.9, с.72, 1873 г.)

ЧИТАЛИЩЕ ПРОСВЕТА 1898 - с. ПАТРЕШ

Тодор Ганчев — учител и основател на читалище „Полска обширност“

Кои са тези „ученолюбиви господа“ научаваме от статията на Рашко Тодоров „Огнище на родолюбие“ 1966 г. „П.Марин“ това е поп Марин Петков Гунчев, „Мъстислав Иванов“ е баща на Божко Мъстев, преселен от с.Овча могила, „дядо Стоян Петков“ е брат на поп Марин Петков Гунчев, „Панайот Иванов“ или Панайот Иванов Банев е чорбаджия (Кмет) на селото през 1876 г. „Т.Ганчев из Върбовка“ – Тодор Ганчев, роден в с.Върбовка около 1841 г. След

Освобождението е кмет на с.Върбовка.

Остава неизяснен въпросът по чия инициатива е създадено читалището „Полска обширност“. Знае се, че селото е посещавано от отец Матей Преображенски, от Бачо Киро, от Петър Н.Драганов и от даскал Васил Неделчев.

„... Още в зората на своето появяване читалището започва да служи за прикритие на революционната борба, за съчетаване на легалната с нелегалната дейност ...“ (Кондарев, Н.Ст.Сиравков и П.Чолов, *Народните читалища в България, т.1, с.30, С.1972 г.*) Този извод важи с пълна сила и за читалище „Полска обширност“ в с.Патреш.

Читалище „Полска обширност“ развива народополезна дейност в Патреш. Получават се и се четат вестници, списания и книги. Провеждат се читалищни събрания или тайни – на революционния комитет. Често пъти с театралната си трупа Бачо Киро е бивал гост на с.Патреш, където давал представления безплатно за селяните или ако е събирал пари, подарявал ги е в полза на читалището. (Драганова, Т., *Бяла черква, с.53, С.1984 г.*)

Даскал Гецо поп Радев е бил душата на революционния комитет и на новото читалище. Той е учител, пее в църквата, пише в общината и подготвя народа за бунт. „Аз – изповядва той пред свещ. Димитър Христов Попов – едно време бях горещ защитник на народа и затова едвам можах да се отърва да не ме пратят в Диарбекир ...“ (ОДА – В.Търново, ф. 965, оп.3, а.е.31). През 1868 г. когато четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа минава на три километра северно от селото и води кърваво сражение в ДядоПановата кория, турците търсят даскал Гецо поп Радев, за да го заколят като съмишленик на четниците, но загубват следите му. По-късно, в навечерието на бунтовната 1876 г. даскал Гецо превръща училището и читалището в център на революционна и просветна дейност, като подготвя по-будните селяни да участват във въстанието.

ЧИТАЛИЩЕ ПРОСВЕТА 1898 - с. ПАТРЕШ

Поп Пенчо Х. Вачев. Член на революционния комитет и сподвижник на Бачо Киро

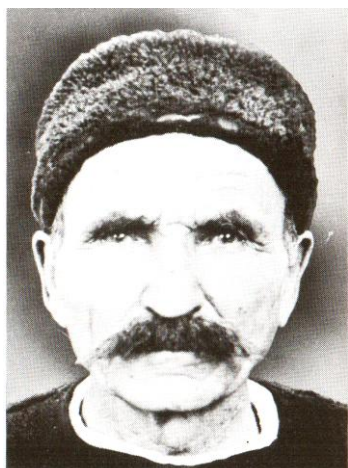
Макавея Филип Трифонов. Член на революционния комитет в селото и сподвижник на Бачо Киро

След освобождението Гецо поп Радев се завръща в родното си село Недан, а поп Марин Петков Гунчев внезапно почива. Читалище „Полска обширност“ остава без ръководители и вдъхновители. Вниманието на селските първенци се насочва към административни и икономически въпроси, забравят да поддържат някогашното читалище „Полска обширност“, чието име потъва в мрака на миналото ...

Независимо от всичко това село Патрешица (Патреш) през епохата на Възраждането е будно българско село, със свое родно училище, свое читалище, със запазени старинни обичаи, нрави, носия и песни, останали непокътнати от вековното робство.

Второ читалище „Просвета“ – продължител на Просветната традиция

На 21 ноември 1898 г. (стар стил) в старото училище се събират най-горещите привърженици на просветата и културата, които полагат основите на второ селско читалище, наречено „Просвета“ .

Ангел М. Колаксьзов. Основател и почетен член на читалище „Просвета“

Първото настоятелство се състои от следните будни родолюбци: Павел Костадинов Драгнев – председател, Никола Иванов Сакалов – касиер и членовете: Тодор Димитров Цаков, Ангел Митев Колаксьзов, Ангел Банов Бойхристов.

ЧИТАЛИЩЕ ПРОСВЕТА 1898 - с. ПАТРЕШ

Устав

Първия устав е утвърден на 25.12.1898 г. Той е написан ръкописно, красиво на двоен лист за заявление и до днес е съхранен в библиотеката на читалището.

В началото на 1928 г. стария устав е преработен и приет от общо събрание, съдържащ 69 члена.

През 1955-1956 г. е изработен първия годишен план за работа на читалището от Веска Караиванова.

Сграда

Дълги години читалището съществува и извършва дейност, но не разполага със собствена сграда.

Първите театрални представления се изнасяли в южната стая на училището (строено през 1890 г.). Публиката (80 до 100 души) сяда на дългите стари чинове. За осветление се ползват няколко газени лампи. Сцената е подвижна. Декорите се правят от чамови летви и опънато върху тях бяло платно с нарисувани саксии цветя или гора. За завеса служи пъстър памучен плат, който се навива нагоре. При откриване на представлението и в антрактите се бие училищния звънец.

Всички книги на читалището са подредени в двукрилен шкаф, поставен в западната класна стая на старото училище. Там първия библиотекар започва работа.

На 10 октомври 1958 г. на селския площад се събират хора от различни възрасти. Първите копки на новия читалищен дом се правят от Цвятко Камбуров, Йордан Радев и от най-стария учител – активен читалищен деец Тодор Маринов. Основния камък на новата сграда полага строителната група на Йордан Пайков. Зазидани са по стар народен обичай имената на майсторите.

За три години 1959/1961 сградата на читалище „Просвета“ в с. Патреш е построена. Заедно със строежа е монтирана и пусната в действие селската радиоуредба.

Тържественото откриване на читалищния дом се случва на 21 октомври 1962 г.

ЧИТАЛИЩЕ ПРОСВЕТА 1898 - с. ПАТРЕШ

Отбелязване на годишнини на читалището

През есента на 1933 г. настоятелството решава да се отпразнува 35-годишен юбилей на читалище „Просвета“. За тази цел е подготвена пиеса и отчетен доклад. Тържеството става на 20 ноември 1933 г.

През 1973 г. читалище „Просвета“ посреща своя 100-годишен юбилей с богата и много добре подредена библиотека, с нов театрален състав, с нова певческа битова група, с многочислен състав.

На 14 септември 2013 г. се тържествено се отбеляза 115 годишнината от създаването на Народно читалище „Просвета“ и 140 години читалищно дело в с.Патреш с юбилеен концерт.

II. ДЕЙНОСТ НА ЧИТАЛИЩЕТО В ПАТРЕШ ПРЕЗ ГОДИНИТЕ

Библиотека

С основаването си читалище „Просвета“ организира и своя библиотека. За библиотекар е определен учителят Йордан Николов Банков. За кратко време той написва нов каталог и оформя три отдела: Научна и художествена литература, драми, пиеси, трагедии и комедии и списания и вестници.

През 1925 г. библиотеката се поема от Рашко Тодоров Христов. Състоянието на библиотеката през 1929 г. е следното: „Библиотеката на читалището се помещава в една класна стая на училището, защото читалището няма собствено помещение. Самата библиотека се състои от 532 тома книги... За домашен прочит са дадени 232 книги на 92 четци. Получавани са пет списания и четири вестника...“ (Дечев П., Дописка, в-к Павликенски глас, 9.02.1930 г.)

През 1945 г. книжния фонд на библиотеката възлиза на 884 тома, през 1948 г. – на 1049 тома, а през 1955 г. библиотеките на училището и бившето ТКЗС се присъединяват към читалищната библиотека и книжният фонд нараства на 3026 тома.

ЧИТАЛИЩЕ ПРОСВЕТА 1898 - с. ПАТРЕШ

През 1955 г. за първи щатен библиотекар е назначена Веска Рашкова Караиванова. След нея работят Пенка Звездева, Йордан Душков, Стефка Чолакова, Здравко Ангелов, Стефка Душкова и Маргаритка Захариева.

Сега Библиотеката е основна дейност на Читалището, разполагаща с библиотечен фонд от 13 308 тома и 120 читатели.

Театрална дейност

От своето основаване до 1906 г. читалище „Просвета“ представя следните пиеси: „Сиромах Танчо“ от Бачо Киро, „Дряновския манастир“, „Руска“, „Илю войвода“ и комедиите: „Трима зетя, една булка“, „Касканджията мъж“ и др.

Първите цигулари, които свирят по време на представленията са: Петър Цанев Петков и Христо Симеонов Дечев, кларнетист е Ангел Колев Шатов и Апостол Цветков Табаков – тъпан. След 1919-1920 г. свири селска духовна музика.

Срещу първи януари 1910 г. се разиграва томбола. Томболата става чакана ежегодна традиция, продължаваща редица години.

След Първата световна война настъпва подем в читалищното дело. Много мъже, жени, младежи и девойки, жадни за просвета, за знания и театрална дейност се включват в дейността на читалището.

През 1919/1920 г. е представена трагедията „Многострадална Геновева“. След нея следват пиесите: „Илю войвода“, „Гален син“, „Люти клетви“, „Делото на дявола“, „Бай Ганю“, „Вражалец“, „Вампир“, „Майстори“, „Индже войвода“, „Иванко“, „Селски годеж“ и др.

*Представяне на драмата
„Бойка“ на 7 януари 1938 г.*

Първата девойка от с.Патреш, която играе в пиесата „Люти клетви“ е Велика Петрова Цанева през 1931 г.

Читалищните театрални състави представят пиесите не само в с.Патреш, но посещават селата Горна Липница, Батак, Караисен, Сломер, Недан, Дъскот.

ЧИТАЛИЩЕ ПРОСВЕТА 1898 - с. ПАТРЕШ

Младежка самодейна театрална група към читалище „Просвета“ 1943 г.

Кино

През 1948 г. за първи път се прави прожекция на филм в Патреш. Филма се казва „Тракторист“ и се прожектира в салона на старото училище.

В сградата на читалището първата прожекция се прави на 1 ноември 1962 г.

Музейна сбирка

На 21 ноември 1935 г. е създадена и утвърдена музейна сбирка с отговорник учителят Рашко Тодоров Христов. Тя има два отдела: археологически и нумизматически. Експонатите са били поставени в шкаф-витрина, изложена в коридора на старото училище. За съжаление през годините музейната сбирка се разпилява и е останала малка част от шевици и носии, която сега се помещава в фойето на читалището.

Лектории

Друг раздел от дейността на читалището са вечерните четения или така наречения „Народен университет“. Читалищното настоятелство определя два дни в седмицата за изнасяне на сказки. За лектори биват привлечани преди всичко местните учители. Селяните проявяват жив интерес към земеделието, овощарството, лозарството, искат да се научат как да изчисляват лихви и проценти, как да измерват ниви и гори, привличат ги въпроси от астрономията, географията и техниката. Организираните вечерни четения започват през 1925 г.

Тази традиция за изнасяне на сказки и беседи от името на читалището продължава и до днес осъвременена под формата на лектории и радиопредавания.

ЧИТАЛИЩЕ ПРОСВЕТА 1898 - С. ПАТРЕШ

Футболен клуб „Ураган“

„Първият читалищен клуб в България е създаден в село Патреш през това лято, научи „Борба“. След 18-годишно прекъсване в село Патреш отново се проведе футболен мач. Заслугата е на библиотекарката Маргаритка Захариева, която с помощта на читалищното настоятелство на НЧ „Просвета 1898“ възроди местния футболен клуб...” (статия във вестник „Борба“, публикувана на 17.09.2007 г.) За съжаление през 2011 г. футболния клуб е принуден да се разтури, поради изисквания на комисиите за построяване на съблекални на стадиона в с. Патреш.

Битови вечери

За пръв път битова вечер от името на читалището е представена на 24 март 1944 г. На сцената се състои състезание за най-хубава народна песен, за най-игрива ръченица, за най-старинна местна народна носия и за най-добре представена битова картина. На отличените се раздават награди.

Това събитие се превръща в традиция и на битовата вечер, проведена на 24 март 1961 г. салонът е украсен с килими, шевици, възглавници и др. Входът е свободен, а посетителите са облечени в национални носии. Читалищния хор открива вечерта с подходяща програма от народни песни.

Следващите години битовите вечери се провеждат като съревноваването се отчита по махали. Наред с театралните представления битовите вечери стават очаквано селско тържество.

Читалищен хор

През 1936 г. за пръв път е образуван читалищен хор от 25 младежи и девойки с диригент учителят по пеене Рашко Тодоров Христов. Хорът съществува до 1939 г.

През 1955 г. се създава хор от 60 участници под диригентството на Любен Начев. Хорът продължава своята дейност и през следващите години, като негови ръководители са учителите Александър Петков и Петър Деков.

От 1970 г. до 1983 г. към читалището съществува народен хор от 23 жени с отговорничка Стефка Душкова и с художествен ръководител Христо Боев.

Чрез съвместната дейност на читалище и пенсионерски клуб през октомври 2012 година се ражда певческа група, наречена „Елия“. Художествен ръководител на групата е Гинка Драганова.

Цялата информация е взета от архивите на Читалище Патреш и книгата „Патреш“ от Божан Георгиев и Рашко Христов